

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ АвіАЦІЙНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ

Найменування центрального органу управління освіти, власника

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заст. директора

Алла АДАМЕНКО

« 30 »

серпня 2022 р.

КУЛЬТУРОЛОГІЯ (МИСТЕЦТВО)

Назва навчальної дисципліни

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

підготовки

фахового молодшого бакалавра

Назва освітньо-професійного ступеня

спеціальності

134 Авіаційна та ракетно-космічна техніка

Шифр і назва спеціальності

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Київським авіаційним фаховим коледжем

Повне найменування вишого навчального закладу

Розробник:

 Підпис Черешок О.М. век. високої кат.

Схвалено на засіданні циклової комісії
загальноосвітньої підготовки

Назва циклової комісії

Протокол № 1, від «30» серпня 2020 р.

Голова циклової комісії

 Підпис Черешок О.М.
Прізвище та ініціали

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «КУЛЬТУРОЛОГІЯ (Мистецтво)» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахового молодшого бакалавра спеціальності «Авіаційна та ракетно-космічна техніка»

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: культурний розвиток українського народу в контексті з вивченням світової культури; етики та естетики, а також механізмів соціокультурної регуляції в життєдіяльності суспільств.

Міждисциплінарні зв'язки: вивченню дисципліни «КУЛЬТУРОЛОГІЯ (Мистецтво)» пов'язується з подальшим вивченням дисциплін: «Історія України», «Українська література», «Соціалогія» та «Основи філософських знань».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

Тема 1. Поняття, структура та функції культури.

Тема 2. Філософські концепції культури.

Тема 3. Культура первісного суспільства.

Тема 4. Культура Стародавнього Сходу.

Тема 5. Антична культура.

Тема 6. Середньовіччя культура Західної Європи.

Тема 7. Культура епохи Відродження.

Тема 8. Культура Нового часу (XVII — XVIII ст.). Бароко та класицизм.

Тема 9. Культура епохи Просвітництва. Розквіт реалізму, романтизму та натуралізму.

Тема 10. Європейська культура (XIX та XX ст.).

Тема 11. Стародавня культура східних слов'ян

Тема 12. Культура Київської Русі

Тема 13. Українська культура (XIV – першої половини XVII ст.)

Тема 14. Культура Козацької держави (др.половина XVII – пер. половина XVIII ст.)

Тема 15. Тенденції національно-культурного Відродження (другій половині XVIII та першій половині XIX ст.)

Тема 16. Розвиток української культури в другій половині XIX ст. – на початку XX ст.

Тема 17. Культурний розвиток України в 20-х до 40-х роках XX ст.

Тема 18. Культура періоду Другої світової війни та повоєнного періоду

Тема 19. Розвиток української культури в умовах розбудови самостійної держави

Тема 20. Розвиток української культури в умовах російсько-української війни

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «КУЛЬТУРОЛОГІЯ (Мистецтво)» є формування системи знань з культурології, етики та естетики, надання знань про сутність розвитку світової та української культури, її інтеграційний характер, місце культури в житті людини, механізми соціокультурної регуляції життєдіяльності суспільства.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «КУЛЬТУРОЛОГІЯ (Мистецтво)» є формування вмінь аналізувати й оцінювати явища культурного життя людства та українського народу в контексті з світовим розвитком культури, зіставляти історичні процеси з розвитком культури, застосовувати здобуті знання в процесі діяльності.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- історичні та культурні надбання наших предків,
- сутність культурних процесів, що відбувалися в минулому й відбуваються в сучасній Україні;
- сучасний стан культури та оптимальні шляхи і способи подальшого розвитку;
- етичні і естетичні норми розвитку особистості.

вміти:

- порівнювати, аналізувати, узагальнювати і критично оцінювати факти та діяльність осіб;
- оцінювати діяльність людей в історичному та культурному процесі з позиції загальнолюдських цінностей;
- оцінювати досягнення національної культури в порівнянні з надбаннями інших народів;
- розрізняти різні культурні течії та вміти оцінювати їх значення;
- формувати високий рівень культури особистості;
- аргументовано, на основі фактів, формувати свої погляди на ту чи іншу проблему;
- самостійно підбирати матеріали для написання рефератів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 54 години за навчальним планом.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Поняття, структура та функції культури

Поняття, структура та функції культури. Предмет теорії культури. Основні категорії науки про культуру. Теоретичне й емпіричне у вивченні культури. Історичний, логічний, порівняльний методи пізнання. Співвідношення теорії культури з іншими науками. Етимологія терміна «культура». Методологічні підходи до вивчення поняття «культури». Структура культури: норми, цінності, інститути, знання, переконання, віра, почуття, світогляд. Функції культури пізнавальна, світоглядна, комунікативна, нормативно-оціночна. Типологізація й класифікація культур: логіко-методологічний аналіз.

Тема 2. Філософські концепції культури

Проблеми культури як багатопланового, багатофункціонального суспільно-історичного явища. Філософські підходи до аналізу культури: богословські концепції культури, німецькі культурологічні школи, еволюціоністські концепції культури, концепції культурних круговоротів, функціональні концепції культури, символічні концепції культури. Культурологічна концепція М.Хвильового.

Тема 3. Культура первісного суспільства

Натурфілософія як основа світосприймання первісної людини. Легенди і міфи – джерело знань про духовне життя. Одухотворення природи. Анімізм, тотемізм, чаклунство і магія – форми уявлення первісної людини про релігію. Міфологічна свідомість, єдність об'єкта і суб'єкта. Міфи – продукт формування

світорозуміння в первісній філософії. Міфи як «педагогіка людського роду». Прислів'я, приказки, загадки – вияв людської мудрості народів світу. Первісна культура. Наскальні малюнки, розписи гротів і печер. Вироби з каменю, кісток, дерева в період палеоліту. Розвиток ремесла та мегалітичної архітектури.

Тема 4 . Культура Стародавнього Сходу

Стародавні цивілізації IV-III ст. до н.е. на територіях Середньої Азії, Північно-Східної Африки та Сходу: Вавилон, Шумер, Єгипет, Китай, Індія, Іран. Розвиток храмового будівництва. Розвиток астрономії, математики, писемності, клинопис. Релігійні вірування. Розвиток ремесел. Релігійно-філософські вчення. Зороастризм. Санскрит. Епічні поеми. Розвиток науки Китаю. Розвиток літератури, філософії.

Тема 5. Антична культура

Давньогрецька та давньоримська культура. Міфологія Стародавньої Греції та Риму. Розвиток архітектури та скульптури. Епічна та лірична поезія. Розвиток драматургії: комедія, драма, трагедія. Творчість Геродота, Есхіла, Еврипіда, Софокла. Наукові та географічні відкриття. Розквіт римської культури в I ст. до н.е. Творчість Вергілія, Овідія, К. Птоломея. Порівняльна характеристика розвитку культури Стародавнього Сходу та Риму.

Тема 6. Середньовічна культура Західної Європи

Поняття «середні віки». Гуманісти та романтики про середні віки. Середньовіччя — культура Візантії як своєрідний синтез культурних традицій греко-римського світу, християнства і елліністичного Сходу. Візантійський тип культури: держава, церква, цивільне право, система освіти, науки. Візантійське мистецтво, його специфіка, зокрема стиль живопису. Візантійська архітектура.

Середньовічна культура Західної Європи. Культура як головний носій культури католицької церкви. Римська курія й культура. Діячі культури Середньовіччя: Альберт Великий, Фома Аквінський, Роджер Бекон, Дунс Скотт. Середньовічне західноєвропейське мистецтво Франції, Німеччини, Італії, Англії та Нідерландів.

Тема 7. Культура епохи Відродження

Поняття Відродження, або Ренесансу. Культура Відродження як перехідна епоха в історії культури Західної і Центральної Європи від Середньовіччя до Нового часу. Особливості культури епохи Відродження. Гуманістичний зміст культури епохи Відродження. Пошуки ідеалу соціальної справедливості й свободи. Наукові відкриття епохи Відродження: Христофор Колумб, Миколай Коперник, Йоганн Кеплер, Йоганн Гутенберг. Соціальні вчення Нікколо Макіавеллі, Миколи Кузанського. Художня творчість Данте Аліг'єрі, Франческо Петрарки, Джованні, Франсуа Рабле, Мігеля де Сервантеса. Вільяма Шекспіра та інших.

Тема 8. Культура Нового часу (XVII – XVIII ст).

Бароко та класицизм

Культура часів Реформації і Просвітництва. Поняття Реформації і Просвітництва. Діячі Реформації: Ян Гус і Мартин Лютер. Література і епос епохи Реформації: Д.Мільтон, Ф. Клопшток, А. Дюрер. Стилі художньої культури: бароко і класицизм. Культура бароко. Стиль бароко. Творчість італійського скульптора Д.Берніні. Живопис М.Караваджо, П. Рубенса.

Класицизм. Теоретичні принципи класицизму в творчості Н.Буало. Драматургія — Ж.Расіна і Ж. Мольєр.

Тема 9. Культура епохи Просвітництва.

Розквіт реалізму, романтизму та натуралізму

Епохи просвітництва. Ж.-Ж.Руссо і Ш.Л.Монтеск'є. Просвітницький реалізм у творчості Д.Дефо і У. Хогарта. Культура періоду розвитку вільної конкуренції. Промисловий переворот і урбанізація. Розвиток класичного природознавства у науці. Філософські системи Г. Гегеля, Ф. Шеллінга, О. Канта. Ідеологія лібералізму і його вплив на розвиток науки і культури. Творчість І.Бентама і Д.Мілля. Творчість Г.Спенсера. Романтизм у художній культурі. Творчість Ф.Шіллера і Й.В. Гете. Критичний реалізм: О. де Бальзак, Ч.Діккенс, О.Дом'є, Г.Курбе. Натуралізм як течія у художній культурі: Е.Золя. Криза культури Нового часу. Соціокультурні концепції Ф.Ніцше, В.Дільтея, Г. Зімелля, М.Бердяєва.

Тема 10. Європейська культура (XIX та XX ст.)

Романтизм в художній літературі та мистецтві. Розквіт романтизму в Німеччині, Англії та Франції. Творчість Е.Т.А. Гофмана, В.Скотта, В. Гюго,

П. Меріме, творчість братів Грімм. Романтизм в філософії та музиці. Творчість Р. Вагнера, Д. Верді, Ф. Ліста, М. Глинки, Л.-В. Бетховена, Ф. Шуберта. Живопис Ф. Гойя.

Реалізм та філософське підґрунтя реалізму. О.Кант, К. Маркс. Творчість О. де Бальзака, Стендаля. Реалізм в живописі І. Шишкін, І. Левітан, А.О. Саврасов. Реалістичні тенденції в творах французьких композиторів Г.Берліоза, Ж. Офенбаха, А. Адана. Натуралізм К. Моне, Е. Мане, О. Ренуара.

Ліодернізм в літературі та живописі. Абстракціонізм – спосіб самовираження. Сюрреалізм Л. Арагон, П. Елюар, С. Далі.

Тема 11. Стародавня культура східних слов'ян

Зародження і розвиток стародавньої цивілізації на терені теперішньої України у VIII-III тисячоліття до н.е. Трипільська культура. Екологічна катастрофа кінця II — початку I тисячоліття до н.е., її вплив на регіон Середземномор'я. Культура скіфів, сарматів, антів. Грецька колонізація північного Причорномор'я. Розвиток слов'янської культури на терені України.

Тема 12. Культура Київської Русі

Зародження і розвиток держави Київська Русь у IX-X ст. Язичницька культура Київської Русі. Взаємозв'язки культури Київської Русі з культурами інших народів. Київська Русь і Візантія. Християнство: витoki, зміст, ідеологічна спрямованість.

Запровадження християнства у Київській Русі і його соціально-політичні та культурні наслідки. Ярослав Мудрий і його сподвижники. Діяльність метрополіта Іларіона. Двовір'я і його вплив на культуру Київської Русі. Розвиток писемності. Літописи.

Стан освіти. Література. Архітектура Київської Русі. Образотворче мистецтво (фрески, мозаїка, ікони). Книжкова мініатюра. Музика, танці, ігрища.

Місце і роль культури Київської Русі у світовій та вітчизняній культурі.

Тема 13. Українська культура (XIV – першої половини XVII ст.)

Економічне, суспільно-політичне й культурне становище середньо дніпровських земель у XIV — перші половині XVII ст. Умови культурного розвитку українців у складі Литовсько-Руської та Польської держави.

Втрата українцями своєї культурної еліти. Виникнення козацтва і його значення в культурному поступі українського народу. Принципи козацького суспільного устрою, економіка і військовий побут козаків. Козацька побутова культура і пісенна творчість. Думи.

Міська і церковна культура в Україні. Міське самоврядування і Магдебурзьке право. Цехи. Церковний устрій і монастирське життя. Церковні братства та їхня культурно-просвітня діяльність. Братські школи. Початок книгодрукування. Ренесансні та реформаційні впливи у міській і церковній культурі, поширення книжних знань.

Острозька Академія. Апокризис Христофора Філарета. Брестська церковна унія і полемічна боротьба, що точилася навколо неї. Творчість Мелетія Смотрицького та Івана Вишневського. Розкол у релігійно-культурному житті України. Релігійна та просвітницька діяльність Петра Могили. Організація Києво-Могилянського колегіуму. Архітектура та іконопис в Україні XIV-XVIIст. Відхід від візантійського традиційного іконопису на рубежі XVI-XVII ст. під впливом культури Ренесансу. Літописи України і Білорусії XIV-XVI ст. Зародження театру. Шкільна драма. Інтермедія. Музика.

Тема 14. Культура Козацької держави (друга половина XVII – перша половина XVIII ст.)

Визвольна війна українського народу середини XIII ст. та її вплив на культурне життя України. Загальні умови розвитку української культури у другій половині XVII і XVIII ст.

Освіта, книгодрукування. Початкові школи. Києво-Могилянська академія у культурному поступі східнослов'янських народів. Львівський університет. Колегії у Чернігові, Харкові, Переяславі. Значення Почаївської та Печерської друкарень у розвитку українського книгодрукування. Занепад освіти і книгодрукування в Україні наприкінці XVIII ст.

Наука і філософія. Граматика Мелетія Смотрицького. Словники. Наукова та громадська діяльність Інокентія Гізеля, Данила Туптала, Стефана Яворського, Феофана Прокоповича. Григорій Сковорода: життя, світогляд, творчість. Розвиток літератури. Церковна література. Громадська і любовна лірика. Організації. Історична драма. Інтермедія. Вертепна драма.

Козацькі літописи Самовидця, Г. Грабянки, С. Величка. Творчість І. Мазепи. «Сад божественних пісень» та «Байки харківські». Г. Сковороди. Ляльковий народний театр — вертеп. Шкільний театр. Українська барокова архітектура. Розвиток іконопису. Лаврська школа. Західноукраїнський живопис другої половини XVII — початку XVIII ст. О. Білявський, Й. Кондзелевич, І. Рутковський. Лука Долинський. Українці в образотворчому мистецтві Російської імперії. Творчість Лисенка, Левицького, Боровиковського. Музика: М. Березовський, А. Ведель, Д. Бортянський.

Тема 15. Тенденції національно-культурного відродження (другій половині XVIII та першій половині XIX ст.)

Історичні обставини розвитку української культури. Характерні риси культурно-національного відродження та його періодизація. Історична традиція та ідея народності як джерело відродження. Нова національна інтелігенція та її культурно-творча робота.

Перші історико-етнографічно-фольклористичні дослідження: Калиновський, Маркович, Цертелєв, Максимович, Бантиш-Каменський, Мартос. «Історія Русі».

Початок нової української літератури. І. Котляревський. Харківський гурток українських романтиків. Л.Боровиковський, А.Метлинський. Світогляд і творчість Миколи Гоголя.

Заснування Київського університету. Кирило-Мефодіївське товариство. М. Костомаров, П.Куліш. Т.Шевченко і культурне самоутвердження української нації. Культурно-просвітницька діяльність західноукраїнського духовенства у першій половині XIX ст. «Руська трійця». Значення революційних подій 1848 р. у Галичині для поживлення національно-культурного руху. Москвофіли і народовці, їх культурно-політична орієнтація. Народовицькі часописи. Товариства «Просвіта» і «Руська Бесіда». Культурно-просвітня діяльність і творчість О.Федьковича. Часопис «Основа». Петербурзька і Київська громада. «Стара громада», її ідейна спрямованість і діяльність, провідні діячі. Володимир Антонович як історик і громадський діяч. Розвиток української науки: Чубинський, Житецький, Подолинський, Юркевич та ін. Світогляд, наукова і політична діяльність М.Драгоманова.

Посилення реалістичності й соціально-критичної спрямованості в українській літературі, прагнення до розкриття соціальних проблем і національної самобутності українського життя. Марко Вовчок, І.Нечуй-Левицький, Панас Мирний, А. Свидницький, С.Руданський, Л.Глібов, П.Грабовський.

Драматургія М. Старицького, І.Карпенко-Карого, М.Кропивницького. Заснування першого українського професійного театру. Музика. «Запорожець за Дунаєм» С.Гулака-Артемівського. Творчість П.Ніщинського та М. Лисенка – основоположників української класичної музики.

Тема 16. Розвиток української культури в другій половині XIX ст. – на початку XX ст.

Образотворче мистецтво й архітектура другої половини XIX ст. К.Трутовський, Пимоненко — видатні майстри побутового живопису. Пейзажі С.Васильківського. Монументальна скульптура. Посилення зв'язків між українськими культурними діячами Галичини і Подніпров'я. Обстоювання Ю.Бачинським ідеї об'єднання всіх українців у незалежній державі. І.Франко: світогляд, філософські та суспільно-політичні погляди, ставлення до національного питання, літературна й наукова діяльність. Роль Івана Франка як оновлювача української культури.

Оформлення і значення діяльності наукового товариства ім. Т.Г.Шевченка. Михайло Грушевський як історик і громадський діяч.

Подальший розвиток української етнографії та історії: О.Єфименко, Д.Яворницький, Д.Багалій, В.Хвойка. Українське сходознавство: А. Кримський. Розвиток літературознавства: С.Єфремова і В.Перетц.

Тематичне і стилістичне оновлення української літератури. Творчість Лесі Українки, М.Коцюбинського, В. Стефаника, В.Винниченка, О.Олеся. «Молода муза». Імпресіоністські та модерністські тенденції у творчості українських художників: М.Мурашка, Ф.Кричевського, І.Труша, О.Новаківського, О.Кульчинської, А.Монастирського. Українська графіка. Г.Нарбу. Архітектура в еkleктичному стилі та стилі модерн. В.Городецький, О.Щусев, П. Альошин.

Тема 17. Культурний розвиток України в 20-х до 40-х років ХХ ст.

Політика «українізації» у 20-ті рр., підвищення значення національної інтелігенції, формування в її середовищі національної елітарної культури, реакція на це більшовицької ідеології та радянської держави. Ідейно-політична боротьба за оновлення української літератури. Микола Хвильовий. Літературні течії та гуртки 20-х рр. Творчість П. Тичини, В.Еллана-Блакитного, М. Драй-Хмари, Е. Плужника, В. Сосюри, М. Бажана, М. Рильського, М. Зерова. Драматургія М.Куліша. Новаторське сценічне мистецтво. Лесь Курбас. Становлення української кінематографії. О.Довженко. Оновлення українського образотворчого мистецтва, футуристичні та експресіоністичні захоплення й експерименти. Візантизм. М.Бойчук і його школа. Конструктивізм в архітектурі.

Політика Польщі щодо українців і української культури, ОУН та її вплив на культурно творчу діяльність українців. Творчість Е. Маланюка, О.Ольжича-Кандиби, Олени Теліги, Б. Кравціва. Поезія Богдана-Ігоря Антонича. Філософія Чижевського.

Тема 18. Культура періоду Другої світової війни та повоєнного періоду

Український вільний університет у Празі. Культурно творча робота української еміграції у 20-30-х рр. Припинення «українізації». Репресії щодо культури, адаптація певної її частини до нових умов і відбиття цього в їхній творчості. Твердження тотального партійного диктату над культурою.

Друга світова війна та її вплив на культурне життя України. Рух дисидентів. Утвердження у середовищі української культури еліти західних ідей правової держави і пріоритету прав людини. Науково-технічні досягнення 50-80-х рр. в Україні, виникнення нових галузей. Зрушення у системі гуманітарних наук. Розгром українознавства у 70-і рр. Соціалістичний реалізм в українському мистецтві 30-70-х рр., образотворче мистецтво. Нові напрями живопису 70-80-х рр. Розвиток архітектури: уніфікація за умов «масової забудови» та творчі здобутки. Музика: Л.Грабовський, Л. Ревуцький, Б.Лятошинський. Українська естрада. В.Івасюк. Молодіжна музика. Культура 70-80-х рр.

Тема 19. Розвиток української культури в умовах розбудови самостійної держави

Формування культури в умовах нової соціокультурної дійсності.

Функціонування та розвиток української культури та входження в світовий культурно-інформаційний простір. Західна та масова культура, пропаганда західних цінностей. Розвиток україномовної літератури та кіно простору. Кроки уряду України в галузі розвитку духовності українського суспільства. Закони, заходи та постанови. Прийняття ряду основоположних документів та програм.

«Освіта ХХІ ст.», «Засади гуманітарної освіти в Україні», «Українознавство в системі освіти». Програми спрямовані на естетичне виховання та дозвілля молоді. Оновлення та відродження деформованої культури. Повернення в Україну культурних цінностей. Програма «Повернуті імена».

Діяльність державних інституцій в напрямку висвітлення невідомих фактів культури. Конференції, фестивалі, виставки.

Художня українська культура української діаспори. Образотворче мистецтво, архітектура, живопис, музика «Повернення забутих імен».

Тема 20. Розвиток української культури в умовах російсько-української війни

Розвиток української мови та літератури, музики кіно в умовах російсько-української війни. Участь України в конкурсах фестивалів, олімпіадах, кінофестивалів. Творчість Лили Костенко, Т.Тополі, Тіни Кароль, Хливнюка, А. Сеїтаблаєва. Пісні, поезія, кіно, народжені війною.

Участь українських діячів культури у волонтерській діяльності.

Амбасадори UNITED 24. Митці світової культури на підтримку України.

3. Рекомендована література:

1. Подольська Є.А. Культурологія. – К.: 2003р.
2. Лосєв І. В. Історія і теорія світової культури. К.: Либідь. 1995.
3. Античность как тип культуры. – М., 1988.
4. Всестороннее развитие личности и виды искусства. – М., 1966.
5. Грушевський М. Ілюстрована історія України. – К., 1913.
6. Идеология, мораль, искусство. – К., 1991.
7. Искусство в мире духовной культуры. – К., 1985.
8. Культура і побут населення України. /Будь-яке вид./Паламар А. Етика — молодим. – К., 1985.
9. Субтельний О. Україна: Історія. – К., 1981.
10. Художественная культура и развитие личности. – М., 1987.
11. Лекції з історії світової та вітчизняної культури //За заг. ред. проф. А.В. Яртіся – Львів: Світ, 1994.
12. Закович М. М. Українська та зарубіжна культура. К.: Знання. 2000.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання:
диференційований залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: комплексний державний
екзамен.